

Zdravko Vučinić

LIKOVNA KOLONIJA HILANDAR

Galerija Biblioteke grada Beograda

I ma dosta valjanih razloga koji pravdaju delovanje likovnog susreta u Hilandaru. Bogatom istorijom, osobenim vrednostima koje poseduje, on je oduvek pobuđivao znatiželju pojedinaca. Bio je meta osvajača koji su ga pljačkali i pustošili. Pohodile su ga velmože, kraljevi i carevi ali i druge znane i neznane ličnosti, ljudi uzvišena duha koji su u njemu tražili i nalazili mir, neku vrstu spokojstva. Imućni su ga dari-

vali neprocenjivim dobrima. Posećivali su ga putopisci. Njime su se nadahnjivali pesnici koji su mu ispevali najlepše stihove. I ako je Hilandar bio paljen, rušen i obnavljan čime mu se lik često menjao, do danas je očuvao neodoljivu privlačnost i deo izvorne lepote. Pored svih nedaća koje su ga snalazile (čak do novijeg datuma) za mnoge stvaraoce je ostao izazovan. Značajem i izglednošću budio je njihovu pažnju, raspirivao im maštu. Možda zato što ga rečju i oblikom nije lako predstaviti. U duhovnoj konstanti ostaje nedohvatan pa je razumljivo što između njega i umetnika koji nastoje da ga opišu ili naslikaju teško dolazi do potpunog spoja, poput onog, skoro kosmičkog koji je El Greko učinio spram Toleda ili Njegoš spram Lovćena.

Odmah po nastanku, u odnosu na pisanu reč, njegov se izgled počeo pojavljivati u likovnim predstavama. Najpre na gravirama poznatih ali i brojnih anonimnih majstora. Nešto kasnije, svoje mesto nalazi na platnima uglednih slikara.

Hilandar je odavno bio i ostao inspiracija likovnih umetnika. Mnogi su nastojali da ga oživotvore i svojom vokacijom prenesu u tkivo pikturalnih senzacija.

Zahvaljujući idejnom tvorcu kolonije o kojoj je ovde reč, prostor znamenitog manastira je od nedavno postao stecište prvih organizovanih poseta slikara. Potonji saziv je okupio potvrđene, mahom osvedočene stvaraoce. Neki od njih su već upisani u istoriju srpskog slikarstva. Bez namere da se ovom prigodom više zabavimo analizom njihovih ostvarenja samo ćemo pomenuti njihova imena. U radu kolonije učestvovali su: RATKO LALIĆ, MILAN STAŠEVIĆ, STANKO ZEČEVIĆ, DUŠAN OTAŠEVIĆ, BRANKO MILJUŠ, JAVOR RAŠAJSKI, JOVAN RAKIĐIĆ, MOMČILO MACANOVIĆ, MILUTIN DRAGOJLOVIĆ, ALEKSANDAR LUKOVIĆ, MIROLJUB ĐORĐEVIĆ, SLAVOLJUB ČVOROVIĆ, VLADIMIR JANKOVIĆ, VASA DOLOVAČKI i MILAN MILETIĆ.

U radovima nastalim tokom potonjeg susreta (2004), isčitavaju se različiti problemski pristupi. Umetnici su nalazili podstrek u znanju vizuri Hilandara razvučenoj u širok panoramski sklad, preko oronulih građevina, narušenih ili napuštenih, sa stanovišta slikarske osetljivosti neodoljivih do pojedinih detalja, "skrajnutih" od običnog posmatrača, gotovo neprimetnih, oku umetnika nezaobilaznih. Dabome, ima i onih radova čije je promišljanje zasnovano na drugačijem odnosu prema datom motivu. On je određen slobodnim kazivanjem neki put modifikovanim do jedva prepoznatljivih naznaka slikanog objekta čime se potire izazov da delo poistovete sa realnom predstavom.

S obzirom na to da su skup umetnika činili pripadnici različitih generacija primetan je zbir raznolikih stilskih opredeljenja te i osobenih poetičkih iskaza koje pojedini stvaraoći neguju.

U želji da ga živopisu, da mu "ožive" izgled i duh, da ga svojom vizijom vernije približe našoj spoznaji, namera je pokrovitelja ove zapažene koliko značajne manifestacije, uvaženog pregaoca, Radosava Čvorovića, da likovne umetnike opet upućuje Hilandaru i podstiče ih na nova pregnuća. Oni će ga nadalje pretvarati u magični sklad oblika, svetlosti i boje. Smišljenom porukom, poput ove, utemeljene u svesnom okretanju korenima i tradiciji, njihova dela će nam osvežavati pamćenje o posebnosti, uzvišenom postanju i trajanju Hilandara, napokon, o svojevrstnom poimanju njegove datosti. Time će bogatiti srpsku kulturnu baštinu, njeno neporecivo pravoslavno nasleđe.

Veoma sam počastvovan što pred vama, koji pratite zbivanja u kulturi, koju reč mogu da progovorim o izložbi koja je pred vama. Ovaj mi povod daje za pravo da vas namah podsetim na jedan, koliko zanimljiv, toliko važan podatak. Upravo se navršava tačno

sto godina od nastanka prve likovne kolonije organizovane u Srbiji. Daleke 1905. godine, prva dama srpskog slikarstva, NADEŽDA PETROVIĆ, upriličila je saziv likovnih stvaralaca na jugu Srbije, u omanjem, pitoreksnom mestu, zvanom Sićevo.

Od tada je, tokom minulog stoleća, u našem prostoru delovalo poprilično takvih i sličnih susreta umetnika koje su pokretale odgovarajuće ustanove ali i pojedini poslenici u kulturi koji su ih pravili iz ljubavi prema umetnosti. One su, više-manje ostavile traga u domaćoj istoriji umetnosti.

Neću pogrešiti ako kažem da se ova kolonija razlikuje od ostalih. Zasnovana je na dobro smišljenom konceptu pa je razumljivo što je pokazala znake ozbiljne likovne manifestacije. Lako ćemo se složiti s činjenicom da se ovde radi o izuzetnom pregnuću organizatora koji je naumio da fenomenom vizuelne forme zaviri u sve one vidljive i, rekao bih, nevidljive kutke najznačajnijeg spomenika kulture koji našu bitnost čuva od zaborava.

Ja vas neću odveć zamarati analizom dela koja svojim vrednosnim domašajem to uistinu zaslužuju. Samo ću se ukratko osvrnuti na neka opšta mesta koja odlikuju ovu smotru.

Kao što sami primećujete, okupljeni su stvaraoći približno iste generacije ali bitno različitih usmerenja, raznovrsnih likovnih poetika, različitih intima i naravi sublimiranih u naporu da odgovore pred izazovom koje pružaju znamenite vrednosti hilendarskog zdanja. Zapravo, oni su nastojali da proniknu u prividno zatvoreni, skoro nedokučivi svetogorski svet, njegov ambijent i atmosferu. S obzirom na to da je reč o mahom afirmisanim, široj javnosti pa i stručnim krugovima, poznatim koliko priznatim umetnicima, živo prisutnim na domaćoj likovnoj sceni, koji iza sebe imaju dosta godina rada, zamašne i značajne opuse, njihova su ostvarenja, bez sumnje, odgovorila nameni. Opravdala su svoju svrsishodnost.

Zapažanja ovih autora izvire iz osobitih doživljaja koje pruža raskošni izgled hrama. Ne radi se samo o vizuri panoramskog obuhvata ili celini složene arhitekture, već fenomenu njegove sveukupnosti, mediteranskom suncu, tajnovitim senkama, bogatoj istoriji, napokon, vekovima nataloženoj patini koja ga krasi, uzdiže i smešta u prostor gotovo nerealne datosti. Istaknute su, pri tom, opservacije različitih oblika, potom, namerna, slučajna i spontana raspoloženja. Sem toga, njihova dela tumače pojedinosti koje neki put promaknu običnom posmatraču. Jednom rečju, u radovima ovih umetnika pulsira neobičan život manastira, neodoljiva duhovna moć kojom njegove stare zidine zrače kroz vreme i prostor.

Da ja ne bih suviše duljio priču, iz bojazni i uverenja da sama dela najbolje govore o sebi i, dabome, svojim tvorcima, skrećem vašu pažnju da u njima otkrivete svet svojih doživljaja. U nadi da sa ovog mesta, sa ove, po mom uverenju, prestižne likovne smotre, večeras odete bogatiji za jedno likovno iskustvo više, ja vas najsrdahnije pozdravljam a ovu izložbu sa najvećim zadovoljstvom proglašavam otvorenom.